

Aan de voorzitter en de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Per email

Cc: de ministers en staatssecretarissen van het kabinet-Rutte IV

Datum

13 januari 2022

Ons Kenmerk

22-001/TE/HvdV/mdj

Betreft / Onderwerp

FNV-reactie coalitieakkoord kabinet Rutte IV

Doorkiesnummer

088 - 3682372

Email contactpersoon

Henk.vandervelden@fnv.nl

Bijlage(n)

-

Geachte Kamerleden,

Op dinsdag 18 januari zal het kabinet-Rutte IV de regeringsverklaring afleggen in de Tweede Kamer. Het coalitieakkoord is geen hoofdlijnenakkoord en ook geen gedetailleerd regeerakkoord. Het is lang, maar op veel onderdelen nog niet erg concreet. Het nieuwe kabinet wil verschillende grote vraagstukken aanpakken – arbeidsmarkt, onderwijs, klimaat, wonen – en Nederland voorbereiden op de toekomst. De doelstellingen zijn zeker ambitieus, er is budget beschikbaar, maar in veel gevallen zijn de maatregelen nog niet uitgewerkt.

De FNV heeft de afgelopen jaren veelvuldig aandacht gevraagd voor de grote onzekerheid op de arbeidsmarkt, hardnekkige armoede en groeiende ongelijkheid. Ook trokken we vaak aan de bel over het haperende functioneren van onze publieke diensten als het onderwijs, de zorg, onze veiligheid en de overheidsdiensten. Onze zorgen daarover worden door steeds meer mensen gedeeld. Er is een heuse omslag in beleid nodig. Er moet worden hersteld wat de afgelopen decennia is misgegaan en scheefgegroeid. Er is serieus achterstallig onderhoud aan onze samenleving.

De Sociaal- Economische Raad (SER) heeft in juni 2021 een middellangetermijnadvies (MLT-advies) vastgesteld: 'Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving'. De SER pleit hiermee voor het terugdringen van onzekerheid op de arbeidsmarkt, het verkleinen van de kansenongelijkheid en investeren in publieke diensten, de energietransitie en de digitale transitie. Aanvullend is nog geadviseerd over de zorg, de kinderopvang en de jeugdzorg en over het bestrijden van armoede onder werkende armen. Dringende adviezen om de brede welvaart in ons land te vergroten.

Omslag in beleid nodig

Het coalitieakkoord lijkt belangrijke punten uit het SER MLT-advies over te nemen. De uitwerking ontbreekt echter op veel plaatsen, ook waar het MLT-advies hele concrete voorstellen doet. Waar het coalitieakkoord wel duidelijk is, is dit niet altijd in overeenstemming met het gegeven advies. Dit gaat ten koste van draagvlak en brede welvaart. Kortom, wij zijn er niet bij voorbaat van overtuigd dat het kabinet de noodzakelijke omslag in beleid daadwerkelijk in gang zal zetten. De FNV wordt – in SER-verband of anderszins – vaak om advies gevraagd. Ons vertrouwen zou sterk groeien als onze adviezen dan ook worden overgenomen.

Twee grote tekortkomingen

In deze brief laat de FNV u weten hoe wij de doelstellingen en maatregelen van het kabinet beoordelen. Waar concrete maatregelen ontbreken, geven wij vast aan wat er volgens ons moet gebeuren om de doelen te bereiken. Primair vraagt de FNV aandacht voor twee zwaarwegende tekortkomingen in het akkoord. Er is onvoldoende aandacht voor de mensen die het werk moeten gaan doen om de ambities in het publieke domein en bij de grote transitie waar te kunnen maken. Daarnaast doet het kabinet echt te weinig om achterblijvende inkomens bij te spijkeren en lasten op arbeid te verschuiven naar lasten op winst en vermogen.

1. Onmisbare, maar ondergewaardeerde mensen

Vrijwel alle plannen uit het coalitieakkoord vergen de inzet van mensen. Dat besef klinkt wel door, maar het gevoel van urgentie lijkt te ontbreken. In onderwijs, zorg en veiligheid is al jaren sprake van een oplopend tekort aan personeel. De coronacrisis vraagt het uiterste van deze mensen en heeft de structurele problemen verder op scherp gezet.

Het kabinet wil werken aan een overheid die betrouwbaar, dienstbaar, dichtbij en rechtvaardig is. Er wordt daarbij met geen woord gerept over de medewerkers van gemeenten, provincies, Rijk en uitvoeringsdiensten als het UWV en de Belastingdienst die dat moeten waarmaken. De energietransitie, de bouwopdracht, de digitale transitie en de aanpak van de fysieke infrastructuur vragen daarnaast om veel extra vakmensen. Het kabinet zal hard moeten nadenken waar de beschikbare miljarden en het schaarse personeel ingezet moeten worden. Wat de FNV betreft zijn dat de sectoren en de banen die het meest bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart en het welzijn van de mensen. Dat betekent onder andere dat goede arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden, arbeidsverhoudingen en arbeidsinhoud, harde voorwaarden moeten zijn.

Het is hard nodig dat de collectieve sectoren aantrekkelijker gemaakt worden om in te gaan werken, door betere arbeidsvoorwaarden, meer collega's (minder werkdruk) en meer professionele ruimte. Het zorgpersoneel moet het nu doen met de mededeling dat de salarissen al zijn verhoogd. De bezuinigingen op de jeugdzorg en de verpleeghuizen zullen het werk nog moeilijker maken en de menselijke maat verder uit het zicht doen verdwijnen. De FNV verzoekt de Tweede Kamer dringend erop toe te zien dat er voor de uitwerking van de ambitieuze plannen voldoende middelen beschikbaar zullen zijn om het scenario van grote personeelstekorten te voorkomen en de kwaliteit van de publieke dienstverlening op peil te brengen en vervolgens te houden. De FNV vraagt de Tweede Kamer dan ook nadrukkelijk de bezuiniging op de verpleeghuiszorg en de jeugdzorg niet te accepteren en het kabinet op te roepen het SER-advies met betrekking tot de jeugdzorg ('Van systemen naar mensen') over te nemen.

2. Achterblijvende inkomens

Het coalitieakkoord bevat onvoldoende voorstellen om het probleem van achterblijvende inkomens op te lossen. Symptomatisch armoedebeleid en het schuiven met belastingen en toeslagen zijn geen toereikende oplossingen. Er is per direct een forse verhoging van het Wettelijk Minimumloon (WML) naar €14 per uur noodzakelijk en geen kleine verhoging over jaren. De afgelopen decennia hebben het WML en de daarop gebaseerde uitkeringen een achterstand van tientallen procenten opgelopen. Het is een belangrijke oorzaak voor armoede onder werkenden, uitkeringsgerechtigden en ouderen.

De in het akkoord opgenomen verhoging van het WML van 7,5 procent – ongeveer 85 cent per uur – tegen het einde van de kabinetsperiode is volstrekt onvoldoende om de achterstand in te lopen en de armoede serieus terug te dringen. Het WML geldt nog steeds pas vanaf 21 jaar, waardoor jongeren nog steeds te laag beloond mogen worden. Bovendien worden sociaal minimum en de AOW de facto ontkoppeld, waardoor juist kwetsbare groepen mensen met een minimumuitkering of een bescheiden pensioen in de kou worden gezet. In de tekst van het coalitieakkoord staat dat de koppeling van het sociaal minimum aan het WML in stand wordt gehouden. Uit de CPB-doorrekening blijkt echter dat belastingkorting die wordt toegepast bij de berekening van de hoogte van het sociaal minimum versneld wordt afgebouwd. Het gevolg is dat mensen op het sociaal minimum per saldo niets opschieten met de beloofde verhoging van het WML. De voorgestelde compensatie voor ouderen in de vorm van verhoging van de ouderenkorting zal door honderdduizenden mensen met onvoldoende inkomen niet kunnen worden verzilverd. De ont koppeling van het sociaal minimum en de AOW aan de toch al beperkte verhoging van het WML zijn voor de FNV onaanvaardbaar.

De FNV verzoekt de Kamer dringend de verhoging van het WML naar €14 per uur aanzienlijk meer vaart te geven, de sluipende ont koppeling van het sociaal minimum te stoppen en de verhoging van het WML ook in de AOW te laten doorwerken. De FNV verzoekt de Kamer bovendien werk te maken van de al lang verbeide afschaffing van de aparte minimumjeugdloonschalen voor 18-jarigen en ouder en iedere volwassene recht te geven op een fatsoenlijk minimumloon.

Daarnaast wordt breed onderschreven dat de lasten op arbeid te hoog zijn en dat winst en vermogen in Nederland verhoudingsgewijs weinig bijdragen aan de bekostiging van publieke goederen en diensten. Het kabinet kiest voor een beperkte verlaging van de lasten op arbeid en doet vrijwel niets aan het verhogen van de lasten op winst en vermogen. Er wordt in het akkoord wel over een nieuw belastingstelsel gesproken, maar nergens is nog te lezen hoe dat eruit moet zien. Wat de FNV betreft is de aangekondigde stelselherziening een uitgelezen kans om echt werk te maken van lagere lasten op arbeid, grote vermogens zwaarder te belasten, de ont wijkingsmogelijkheden van bedrijven en directeur-groootaandeelhouder in te perken en de winstbelasting te verhogen.

Het ont koppelen van de AOW van de verhoging van het WML heeft nog een ander onwenselijk neveneffect. De verhoging van de lonen aan de onderkant van het loongebouw, zonder verhoging van de AOW, zal leiden tot (aanzienlijke) verhoging van pensioenpremies voor werkenden om de pensioenambitie haalbaar te houden. Tezamen met een oplopende inflatie en uitblijvende lastenverlichting dreigt uitholling van de koopkracht voor velen.

Arbeidsmarkt

De FNV vestigt al lange tijd de aandacht op de doorgeslagen flexibilisering op de arbeidsmarkt en de gevolgen daarvan voor mensen en de samenleving. De afgelopen jaren wordt deze analyse steeds breder onderschreven. Het inzicht dat er iets moet veranderen op de arbeidsmarkt was een belangrijke reden waarom de SER het MLT-advies heeft uitgebracht. De SER heeft als uitgangspunt dat structureel werk in principe wordt georganiseerd met de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. Flexibele arbeidsrelaties hebben een plaats op de arbeidsmarkt, maar moeten niet meer worden gebruikt om te concurreren op arbeidsvoorwaarden. Daarom is het nodig om het gebruik van flexibele arbeidsrelaties beter te regelen. Om het zogenaamde waterbedeffect te voorkomen moet dit integraal gebeuren.

Het kabinet wil een aantal grote hervormingen in de arbeidsmarkt doorvoeren, vooral met het oog op de bestaanszekerheid van mensen met een laag of middeninkomen. Het eindrapport van de Commissie Regulering van Werk (Commissie Borstlap) en het MLT-advies zijn daarbij de leidraad. Het is terecht dat het nieuwe kabinet de meest vergaande voorstellen over de ontslagbescherming en de sociale zekerheid van de Commissie Borstlap niet overneemt. Werkend Nederland wordt er niet sterker van als de zekerheid van de ene groep werkenden wordt verbeterd ten koste van de andere groep werkenden. In het MLT-advies staan ook voorstellen die de wendbaarheid van bedrijven vergroten, zonder de zekerheid voor werkenden aan te tasten.

In het coalitieakkoord staat dat oproep-, uitzend- en tijdelijke arbeidscontracten in lijn met het MLT-advies beter zullen worden gereguleerd. De FNV gaat ervan uit dat daarmee wordt bedoeld dat de concrete voorstellen die de SER over oproep-, uitzend- en tijdelijke contracten doet, zullen worden overgenomen en waar nodig in wetgeving worden verankerd.

Net als de SER in het MLT-advies wil het kabinet de positie van zelfstandigen versterken en schijnzelfstandigheid bestrijden. De FNV gaat ervan uit dat de voorstellen die de SER daarover heeft gedaan, zullen worden overgenomen. De SER stelt voor onder een bepaalde inkomensgrens het werknemer-tenzij principe te hanteren. Dat voorstel vinden we niet terug in het coalitieakkoord. Het kabinet wil verder op de lijn van de webmodule en betere handhaving. De FNV wijst erop dat de webmodule juist is ingericht en opgezet als hulpmiddel voor opdrachtgevers om te bepalen hoe zij een arbeidsrelatie vorm kunnen geven. De arbeidsmarkt komt alleen in balans als beide contractspartijen verantwoordelijk zijn voor de wijze waarop wordt gewerkt. We willen niet terug naar de situatie ten tijde van de Verklaring Arbeidsrelatie (VAR) waarbij alleen de werkende de verantwoordelijkheid droeg en de opdrachtgever bij voorbaat gevrijwaard was, ook als in de praktijk sprake was van schijnopdrachtgeverschap.

Het kabinet kondigt aan de zelfstandigenaftrek versneld af te bouwen tot 2030. Zelfstandigen worden gecompenseerd door verhoging van de arbeidskorting. De compensatie is een begaanbare weg. Op die manier worden de lasten voor werknemers en zelfstandigen naar elkaar getrokken, zonder dat zelfstandigen daar de dupe van zijn. Wel wijst de FNV erop dat het afbouwen van de zelfstandigenaftrek onderdeel moet zijn van een integraal pakket dat ook meer ruimte geeft voor collectief onderhandelen door zelfstandigen en zowel de arbeidsongeschiktheidsverzekering als de pensioenopbouw afdoende regelt. Zolang het kabinet niet kan aangeven wanneer de noodzakelijke arbeidsongeschiktheidsregeling en de pensioenopbouw voor zelfstandigen zal worden geïntroduceerd, kan er wat de FNV betreft geen sprake zijn van versnelling van de afbouw. De middelingsregeling wordt per 2023 afgeschaft, zonder dat dit voornemen in het coalitieakkoord zelf is toegelicht.

Dat is zeer nadelig voor zelfstandigen met een wisselend jaarinkomen. De grootste groep die van deze regeling gebruikt maakt zijn juist zelfstandigen. De FNV dringt erop aan de middelingsregeling te handhaven.

Uiteindelijk staat en valt het beleid met handhaving door de overheid van de eigen regels. De overheid heeft zich lang verscholen achter het argument dat de kwalificatie van werknemer of zelfstandige problematisch is. De FNV heeft de afgelopen jaren meerdere rechtszaken gevoerd om duidelijkheid te verkrijgen over de arbeidsrelatie bij platformbedrijven. Vrijwel altijd stelde de rechter de FNV in het gelijk en oordeelde aan de hand van duidelijke kaders dat sprake is van een arbeidsovereenkomst. Meest recent nog de uitspraken in hoger beroep over zowel de arbeidsrelatie als de cao die van toepassing is bij Deliveroo. Nu is het aan de overheid om haar rol te pakken en loonbelasting en premies te gaan innen. FNV wijst er daarbij op dat de rekening voor de ten onrechte niet afgedragen premies werknemersverzekeringen gelegd moet worden bij de werkgevers die zelf het risico daarvoor namen. Verder dringt de FNV erop aan het al jarenlang aan de Belastingdienst opgelegde handhavingsmoratorium met onmiddellijke ingang op te heffen. Het door de Commissie Borstlap gevreesde *point of no return* komt akelig dichtbij.

Arbeidsmigratie

Het coalitieakkoord geeft aan meer structuur in arbeidsmigratie te willen aanbrengen en misstanden tegen te gaan door de aanbevelingen uit het rapport van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (Commissie Roemer) te zullen uitvoeren. De FNV mist hierbij het gevoel van urgentie om snel tot deze uitvoering over te gaan. Veel onderwerpen die de Commissie Roemer benoemt, zijn al jarenlang in discussie en tot nu toe hebben de arbeidsmigranten er nog niets van gemerkt. Bovendien mist een aanpak om slecht werk, qua arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden, onmogelijk te maken. Door een combinatie van bestaande regelgeving is Nederland een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven met slecht werk dat alleen door arbeidsmigranten kan worden uitgevoerd. Verder is het noodzakelijk ook de arbeidsmigratie uit zogenaamde derde landen (buiten de EU) beter te regelen. Er moet worden voorkomen dat de problematiek met arbeidsmigranten uit de EU wordt vervangen door precies dezelfde problemen rond uitbuiting met mensen van buiten de EU. De FNV verzoekt de Tweede Kamer het kabinet op te roepen een tijdlijn neer te zetten met maatregelen, zodat op korte termijn wordt begonnen met het bestrijden van de misstanden bij arbeidsmigratie.

Sociale zekerheid

De coronacrisis heeft nog eens laten zien welke gaten er zijn gevallen in de sociale zekerheid. Het coalitieakkoord bevat aanzetten tot verbetering, maar er is meer nodig. De afgelopen decennia is de sociale zekerheid niet alleen te ver ingeperkt, de uitvoering werd steeds meer gebaseerd op wantrouwen. Het heeft de doelstellingen van de sociale zekerheid – inkomenszekerheid en optimale participatie – ernstig aangetast. Het heeft ook tot wantoestanden geleid, waarvan de affaire rond de kinderopvangtoeslag alleen maar het meest omvangrijke voorbeeld is. De sociale zekerheid zal aanzienlijk beter gaan functioneren als wordt uitgegaan van vertrouwen in en de mogelijkheden van mensen.

Het coalitieakkoord schenkt terecht aandacht aan de uitvoerbaarheid van complexe maatregelen. Daarbij is het van belang dat uitvoerbaarheid ook vanuit het perspectief van werkenden en uitkeringsgerechtigden wordt gezien.

De FNV mist echter vooral een uitvoeringsvraagstuk dat niets heeft te maken met complexiteit, maar alles met capaciteit: het tekort aan verzekeringsartsen. De FNV pleit voor uitbreiding van de opleidingscapaciteit en het marktconform maken van de beloning van de verzekeringsartsen.

Het kabinet wil de positie van arbeidsongeschikten verbeteren en 'hardheden' in de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) hervormen. De FNV verwijst naar het verbeterplan voor de WIA dat de Stichting van de Arbeid in 2019 opstelde met betrekking tot de verhoging van de arbeidsparticipatie en de aanvullende voorstellen uit het SER MLT-advies: een ondergrens van 15 procent en een minder theoretisch arbeidsongeschiktheids criterium. Daarnaast wil het kabinet een arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Ook hierover heeft de Stichting van de Arbeid een panklaar voorstel gedaan. De FNV gaat ervan uit dat de voorstellen van de Stichting van de Arbeid en de SER zullen worden overgenomen, hoewel een financiële paragraaf ontbreekt, daar waar werkgevers al een concreet bedrag van 310 miljoen euro voor het tweede ziektejaar in het akkoord zien staan.

Het SER MLT-advies bepleit de mogelijkheid om de werktijd tijdelijk met 20 procent te verkorten met daarbij een vorm van collectieve financiering. De voorgestelde deeltijd-WW kan een variant daarop zijn. De FNV gaat er vanuit dat budgetneutraal niet betekent dat werknemers bij de toepassing van een dergelijke regeling hun WW-rechten verbruiken, voor de kosten opdraaien of de WW-duur wordt verkort. Dat was uitdrukkelijk niet de bedoeling van het advies. Verder wordt het voorstel overgenomen om in het tweede ziektejaar uit te gaan van re-integratie via het tweede spoor. Dat voorstel veronderstelt wel een grotere inzet op re-integratie in het eerste spoor en krachtige verbetering van de kansen om via het tweede spoor te re-integreren. Het is niet de bedoeling dat zieke werknemers hiervan de dupe worden en dat al in het eerste ziektejaar het tweede spoor wordt ingezet. Iets dat nu wel al op grote schaal gebeurt. Perverse financiële prikkels waar beoordelen en uitkeren in één hand zijn, moet worden voorkomen. Re-integratie van zieke werknemers mag geen verdienmodel worden waarbij de winst belangrijker is dan de belangen van de betrokken mensen.

Enkele voorstellen over de Participatiewet zijn deels uit het SER MLT-advies overgenomen. De kostendelersnorm wordt gewijzigd, zodat jongvolwassenen tot 27 jaar niet meer gelden als kostendeler voor de uitkering van de huisgenoten. Nuttige stap, maar de FNV ziet geen enkele grond voor de leeftijdsgrens en pleit voor de volledige afschaffing van de kostendelersnorm, zoals voorgesteld in het MLT-advies. Onze zorg is namelijk dat mantelzorgers, waar de coalitie in wil investeren (respijt zorg), dan alsnog gedwongen zijn af te haken. De leeftijd van mantelzorgers stijgt mee met de algemene vergrijzing. Verder worden de bijverdiengrenzen in de bijstand verruimd, zonder een bedrag te noemen. De FNV pleit voor een bedrag van ten minste €300.

Armoedebeleid

De aandacht voor het armoedebeleid is goed, maar het blijft symptoombestrijding. Een ruime verhoging van het WML en het sociaal minimum is veel effectiever. In de inleiding van deze brief hebben we al nadrukkelijk gepleit voor het stopzetten van de jaarlijkse bezuiniging op de bijstand door de afbouw van de dubbele heffingskorting. In het rapport *Kansrijk armoedebeleid* van het Centraal Planbureau en het Sociaal en Cultureel Planbureau, staat dat het afschaffen van deze bezuiniging zorgt voor een afname van 25 procent van mensen in armoede. De regelgeving en de uitvoering van de Participatiewet is al jaren nodeloos hard en demotiverend voor mensen. Feitelijk moet de wet grondig worden herzien.

Het boete en sanctiesysteem gaat te veel uit van wantrouwen en de fraudebestrijding legt de bewijslast bij de verkeerde partij. Er moeten meer scholingsmogelijkheden worden gecreëerd en werken zonder loon moet worden afgeschaft. Het kabinet biedt in het coalitieakkoord weinig uitzicht op een bijstand gebaseerd op vertrouwen en een menswaardig bestaan.

Het coalitieakkoord heeft veel aandacht voor van-werk-naar-werk en een nieuwe arbeidsmarktinfrastructuur met daarin een belangrijke rol voor sociale partners in aansturing en uitvoering. De FNV stelt het op prijs dat daarvoor ook middelen worden vrijgemaakt. Het akkoord wil meer mensen met afstand tot de arbeidsmarkt naar werk begeleiden. De FNV heeft daarnaast een kant-en-klaar voorstel gedaan voor sociale ontwikkelbedrijven ten behoeve van mensen met een arbeidsbeperking. Het voorstel wordt gesteund door de Tweede Kamer en heeft ook een plaats in het SER MLT-advies gekregen. We gaan ervan uit dat het kabinet het voorstel voor de totstandkoming van sociale ontwikkelbedrijven ter hand zal nemen.

Pensioen

Het nieuwe kabinet zal het pensioenakkoord uitvoeren voor een goed en fatsoenlijk pensioen voor alle generaties. We gaan ervan uit dat er met dit korte statement het volgende wordt bedoeld. Wij rekenen erop dat de invoering van het nieuwe pensioenstelsel en het transitiekader met de hoogste prioriteit en met dezelfde betrokkenheid en invloed van sociale partners wordt voortgezet. We rekenen er ook op dat voortvarend aan de slag wordt gegaan met het wegwerken van de witte vlekken in het pensioenstelsel. De Stichting van de Arbeid heeft daar voorstellen voor gedaan en rekt op actieve bijdragen van het kabinet om uiteindelijk voor alle werkenden een goede en aantrekkelijke toegang tot het tweede pijler pensioen te realiseren. Ook moet de overheid als opdrachtgever controleren dat ook bij de uitbestedingspartijen een goede pensioenvoorziening is. Er moet een structurele regeling komen die eerder stoppen met werken mogelijk maakt voor mensen met zwaar werk en/of na 45 jaar werken. Als afgesproken willen we op korte termijn het overleg starten om met de ervaringen met de huidige RVU-regeling te komen tot verbeteringen in de bedoelde structurele regeling, die uiterlijk in 2026 ingaat.

Ontkoppeling

De maatregel om de AOW te ontkoppelen van de verhoging van het WML is principieel onjuist en in strijd met de doelstellingen van een goed en fatsoenlijk pensioen. De AOW maakt voor mensen een belangrijk en essentieel onderdeel uit van het totale pensioeninkomen na pensionering. Nu WML en AOW al jaren de welvaartsontwikkeling niet hebben bijgehouden, is correctie met behoud van de koppeling onontbeerlijk. Net als bij werkenden met een minimumloon is het armoederisico voor mensen met alleen AOW inmiddels zo groot dat het probleem bij de basis moet worden aangepakt. De voorgestelde verhoging van de ouderenkorting helpt niet; mensen met alleen AOW of een klein aanvullend pensioen kunnen daar nu al geen volledig gebruik van maken. Bijkomend negatief effect van ontkoppelen van de AOW is dat voor werkenden met of net boven het minimumloon, de pensioenpremie aanzienlijk stijgt omdat de franchise (gekoppeld aan de AOW) niet meestijgt. Een deel van de stijging van het WML leidt daarmee niet tot meer nettoloon.

Oplissing AOW-gat voor ouderen van Surinaamse herkomst

Het is zeer positief dat het kabinet het probleem van de onvolledige AOW-opbouw van ouderen van Surinaamse herkomst gaat oplossen. Maar er is ook een groep ouderen met een migratieachtergrond anders dan de Surinaamse die te kampen heeft met dit AOW-gat.

Wij vragen kabinet ook nadrukkelijk voor deze groep aandacht te hebben en passende oplossingen te realiseren. De FNV denkt daar graag over mee.

Kinderopvang

Er worden stappen gezet naar een integrale basisvoorziening kinderopvang voor 0-13 jaar, zoals de SER bepleit. Het is echter zeer teleurstellend dat de arbeidseis blijft gelden. Kennelijk ziet de coalitie kinderopvang primair als arbeidsmarktinstrument. De SER benadrukt juist het belang voor de ontwikkeling van kinderen. De FNV pleit er dan ook nadrukkelijk voor de arbeidseis te laten vallen. Verder zal de vergoeding van 95 procent een achteruitgang betekenen voor mensen met de laagste inkomens. Die krijgen nu een vergoeding van 96 procent. Dat zal niet de bedoeling zijn. De FNV pleit er voor de voorgenomen volledige vergoeding maar meteen in te voeren.

Regenboog Stembusakkoord overgenomen

De FNV is blij dat het Regenboog Stembusakkoord wordt overgenomen en dringt aan op voortvarendheid. Er is veel laaghangend fruit waarbij de Kamer het kabinet kan aansporen haast te maken. Bijvoorbeeld met het invoeren van het transitieverlof, maar daarbij ook scherp te letten op het gelijkstellen van andere verlofvormen, zoals adoptieverlof. Ook bij het uitwerken van het meerouderschap vragen we nadrukkelijk om aandacht voor de arbeidsmarkt. We juichen toe dat er meer aandacht komt voor de veilige leeromgeving van LHBTI+ jongeren op scholen van het bijzonder onderwijs. We wijzen erop dat die veiligheid er ook moet zijn voor de werknemers van die scholen.

Toeslagen

Het kabinet heeft de ambitie om de toeslagen af te schaffen. De FNV is van mening dat toeslagen pas kunnen worden afgeschaft als er wat beters voor in de plaats komt. De voorkeur gaat uit naar de aanpassing van de achterliggende systemen. Bij de kinderopvang gaat dat ook gebeuren. De bijdrage die de ouders aan de kinderopvang moeten leveren wordt klein en verdwijnt op den duur, zodat de toeslag kan vervallen. De zorgtoeslag zou kunnen vervallen door een andere verhouding tussen nominale premie, inkomensafhankelijke heffing en de rijksbijdrage in de Zorgverzekeringswet. Daarover wordt in het akkoord niet gerept. Voor de huurtoeslag valt zo snel geen alternatief te bedenken. Wel wil het kabinet de manier waarop de toeslag wordt berekend veranderen. Dat zal niet meer gebeuren op basis van de werkelijk betaalde huur, maar op basis van een forfaitaire huur van €548. Dat leidt tot lastenverschuivingen, waarbij mensen die een relatief hoge huur betalen – bijvoorbeeld omdat ze door sloop een nieuwe woning met een veel hogere huur moesten aanvaarden – er flink op achteruit kunnen gaan. Dat zou in strijd zijn met de toezegging in het coalitieakkoord dat iedereen deze hervorming moet kunnen dragen, met name de laagste inkomens. De FNV vraagt de Tweede Kamer om de verandering zo in te richten dat niemand er op achteruit hoeft te gaan.

Onduidelijk is of de beperkte verhoging van het WML leidt tot een vergelijkbare verhoging van de grenzen tot waar toeslagen (of de vervangende regelingen) van toepassing zijn. Er moet worden voorkomen dat verhoging van het WML wegvalt tegen een verlaging van het recht op toeslag(en). Het coalitieakkoord scheidt daarover geen duidelijkheid.

Investeren in publieke diensten

Het SER MLT-advies pleit voor een langjarig investeringsprogramma in onderwijs, zorg, veiligheid en de overheidsdiensten. Het kabinet maakt daar een begin mee in het onderwijs en bij defensie, maar overall ontbreekt het besef dat het begint met het personeel dat het allemaal moet doen. In onderwijs, zorg en veiligheid is al langer sprake van oplopende personeelstekorten, met daarbij de pensionering van grote aantallen medewerkers in het vooruitzicht. Aanbestedingen zorgen voor verdere druk op arbeidsvoorwaarden en werkzekerheid. Verbetering van de publieke diensten begint met investeringen in het personeel: beloning, aanpak van de werkdruk, vaste contracten en voldoende professionele ruimte. De sectoren moeten aantrekkelijke werkgevers zijn om het scenario van grote personeelstekorten te voorkomen en de kwaliteit van de publieke dienstverlening op peil te brengen en te houden. De huidige situatie is voor een belangrijk deel veroorzaakt door achterstallig onderhoud en afknijpbeleid in het verleden. De FNV verzoekt de Kamer dringend erop toe te zien dat er voor de uitwerking van de ambitieuze plannen voldoende middelen beschikbaar zullen zijn, om zo het scenario van grote personeelstekorten te voorkomen en de kwaliteit van de publieke dienstverlening op peil te brengen en te houden.

Onderwijs

De meeste aandacht gaat naar het onderwijs. Er is structureel 4,5 miljard euro uitgetrokken voor verbeteringen en het besef klinkt door dat goede arbeidsvoorwaarden belangrijk zijn. Het is dan ook goed en terecht dat de salarissen in het basisonderwijs worden gelijkgetrokken aan die in het voortgezet onderwijs. Daarvoor hebben de vakbondsleden ook lang actiegevoerd. De extra investering in de kwaliteit van leraren en schoolleiders zijn belangrijk. Er lijkt een eerste stap te worden gezet naar een stabiele financiering van het wetenschappelijk onderwijs. Toch mag het wel een tandje hoger met de ambitie om het tekort aan leraren snel aan te pakken. De suggestie dat leraren maar meer uren moeten gaan draaien is onder de huidige werkdruk omstandigheden niet reëel.

De FNV vindt het goed dat het leenstelsel weer wordt omgezet in een basisbeurs. Wel is de compensatie voor de studenten die de afgelopen jaren een schuld hebben opgebouwd, volstrekt onvoldoende. Het is ook goed dat er passende vergoedingen komen voor mbo-stagiairs. Hetzelfde zou geregeld moeten worden voor hbo-studenten. Mbo- en hbo-studenten zitten namelijk in dezelfde situatie, waarbij de stage een verplicht onderdeel is van hun opleiding. Daar zou een vergoeding tegenover moeten staan.

Zorg

De SER heeft geadviseerd om de salarissen in de zorg gelijk te trekken met die in marktsectoren en heeft het belang van professionele ruimte en verlaging van de werkdruk benadrukt. In het coalitieakkoord lijkt geen ruimte voor deze inhaalslag te zijn gemaakt. Het personeel in de zorg moet het doen met het zinnetje 'dat de salarissen al zijn verhoogd'. De Tweede Kamer heeft recent 675 miljoen euro extra uitgetrokken voor de zorgsalarissen en dat is een goed begin. Er is echter 2,25 miljard euro nodig om de salarissen op peil te brengen en de werkdruk structureel te bestrijden. Bovendien blijkt voor iedere loonsverhoging een taai gevecht nodig met werkgevers. We zijn in Nederland in de pandemie met onze neus op de feiten gedrukt waar het de tekorten in de zorg betreft. Dit ondanks de vele adviezen die het kabinet de afgelopen jaren heeft ontvangen, waaronder meerdere van de SER. Op dit moment zoekt het kabinet naar de *silver bullit*. Die is er niet: terugdringen van de marktwerking, bestrijden van zorgcowboys, sociale aanbestedingen en het bieden van goede arbeidsvoorwaarden zijn de middelen om uit de zorgcrisis te geraken. Wij zullen dat ook inbrengen in het korte- en middellangetermijnoverleg dat deze week is gestart.

De FNV maakt zich zorgen over een aantal bezuinigingen dat is ingeboekt. We zien een bezuiniging op de verpleeghuiszorg van €350 miljoen waar enkele jaren geleden nog €2 miljard werd geïntensiveerd. Het is ons niet bekend dat de problemen in de verpleeghuizen volledig zijn opgelost. Verder wil het kabinet de toekomstige groei van de zorguitgaven afremmen en treft daartoe maatregelen. De FNV ziet de noodzaak voor het beperken van de uitgavengroei wel, maar heeft soms twijfels bij de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen. Het scheiden van wonen en zorg lijkt toch vooral een lastenverschuiving. Het omzetten van het eigen risico aan de voet naar eigen bijdragen met een jaarlijks maximum gaat vooral de uitvoeringskosten verhogen en de onduidelijkheid voor zorggebruikers vergroten.

Ronduit onaanvaardbaar zijn de ingeboekte bezuinigingen op de jeugdzorg oplopend tot een half miljard euro in 2025. Daarmee wordt een belangrijk deel van het extra geld dat recent werd toegekend alweer ingetrokken. Het is nodig de jeugdzorg fundamenteel anders te organiseren. Daartoe is een Hervormingstafel ingericht. Nu lijkt de tafel een wassen neus om bezuinigingen te organiseren. De FNV-leden die mochten meepraten, zijn opgestapt. Op 15 maart gaan onze leden actievoeren. De FNV vraagt de Tweede Kamer met nadruk om deze bezuiniging niet te accepteren en het kabinet op te roepen het SER-advies met betrekking tot de jeugdzorg over te nemen.

Cultuur

De culturele sectoren kampen op dit moment vooral met de gevolgen van de coronamaatregelen. In het coalitieakkoord is structureel 170 miljoen euro gereserveerd, maar dat is te weinig. De financiële reserves in de sector zijn bij werkenden en instellingen (commercieel en gesubsidieerd) zo goed als verdwenen, waarmee ook de investeringsruimte voor nieuwe initiatieven klein is geworden. Er is een stevige uitstroom uit de sector aan mensen en dus kennis op gang gekomen. We lopen het grote risico dat veel (verschoven) activiteiten niet meer terug zullen keren. De FNV pleit voor een robuust herstelbeleid dat ook van een deugdelijke structurele financiering wordt voorzien.

Investeren in duurzaamheid en de digitale revolutie

Het nieuwe kabinet wil fors investeren in duurzaamheid en de digitale revolutie in overeenstemming met het SER MLT-advies. Daartoe worden tientallen miljarden euro gestort in fondsen met een looptijd van 10 jaar. De FNV kan zich vinden in de doelstellingen. We waarderen de aandacht voor de betaalbaarheid van de transitie voor huishoudens en wachten de berekeningen van het CPB af om te bezien hoe de lasten worden verdeeld. Er is ook aandacht voor de noodzaak voldoende vakkrachten op te leiden. Wat ontbreekt is de notie dat de betrokkenheid van werknemers bij transformatieprocessen medebepalend is voor het succes. Er is daarnaast geen aandacht voor de kwaliteit van de arbeid. De sectoren die het waar moeten maken (Bouw, Techniek) zullen een einde moeten maken aan de doorgeslagen flexibilisering en meer vaste contracten gaan aanbieden. De flexibilisering in de bouw heeft ervoor gezorgd dat bedrijven de afgelopen twintig jaar aanzienlijk minder zijn gaan investeren in mensen, liever werden elders geschoolde krachten op de bouwplaatsen ingezet, die ook even snel weer vertrokken.

De financiering uit langlopende fondsen is een punt van aandacht. We lezen in de financiële bijlage dat de lasten voor het bedrijfsleven per saldo met 6 miljard euro zullen stijgen. Op die manier gaan bedrijven een eerlijkere bijdrage aan onze collectieve voorzieningen leveren. Het risico bestaat echter dat via de subsidies bedrijven investeringen vergoed krijgen die ze eigenlijk zelf hadden moeten doen.

Het lijkt er ook op dat het parlement mag instemmen met de totstandkoming van de fondsen, maar daarna de controle verliest. De FNV roept de Kamer op het beheer van de fondsen zo in te richten dat democratische controle mogelijk blijft en er bij aanbestedingen en subsidieverlening eisen worden gesteld aan de kwaliteit van de arbeid. Arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen moeten aantoonbaar op orde zijn. Het rendement moet terug naar de samenleving.

De FNV wil niemand achterlaten. Bij de eerste sluiting van een kolencentrale - de Hemwegcentrale – is er op initiatief van de FNV een Kolenfonds gekomen dat zich richt op het van-werk-naar-werk begeleiden, scholen en tegemoetkomen van verlies van inkomen voor werknemers die boventallig raken. De ervaringen zijn goed. Daarom is het nu zaak om dit concept op te schalen naar andere bedrijven waar mensen hun baan dreigen te verliezen ten gevolge van de energietransitie. De FNV pleit voor een Nationaal fonds voor een Eerlijke Energietransitie, ten behoeve van de betrokken werknemers, geschoeid op de leest van het Kolenfonds. Bovendien zullen de werknemers van de bedrijven in de kolenketens proactief om- en bijgeschoold moeten worden. Dat vergt van werkgevers een uitgestoken hand waarbij zij zich inspinnen om personeel om en bij te scholen. De 22 miljoen euro die daarvoor in het Klimaatakkoord is gereserveerd zal worden geoormerkt ten behoeve van deze twee doeleinden.

Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) en handelsverdragen

De FNV is positief gestemd over het voornemen om tot nationale IMVO-wetgeving te komen. Dat is conform de uitspraken van de minister in het laatstgehouden commissiedebat BHOS. Een tijdlijn wordt niet gegeven, maar gegeven alle opgelopen vertraging in dit dossier zou een deadline van eind 2023 niet overdreven voortvarend zijn. De FNV gaat ervan uit dat daarbij de bouwstenen zoals door de overheid zelf geformuleerd, voortbouwend op het hierover afgegeven SER-advies en in de Tweede Kamer besproken, het uitgangspunt vormen. Rekening houden met landen om ons heen, zoals de tekst toezegt, zou dan met name bestaan uit het op eenzelfde ambitieuze lijn komen met onder meer Duitsland en Frankrijk. De FNV neemt aan dat dezelfde bouwstenen ook het uitgangspunt van het nieuwe kabinet zijn waar het gaat om de nog vorm te geven EU-richtlijn. Een nieuw kabinet (met een nieuw élan) levert uiteraard ten minste niet in op de eerder geformuleerde overheidsinzet. Waardering is er ook voor de inzet van het nieuwe kabinet om bij handels – en investeringsverdragen (zoals CETA) in te zetten op hoge standaarden voor eerlijke productie, mensenrechten, voedselveiligheid, duurzame groei en klimaat. Maar de FNV mist daarbij de voornemens om deze standaarden ook bindend te maken als wezenlijk onderdeel van het Europese handelsbeleid.

Wonen

Wat de FNV betreft is wonen een recht. Het beleid, van de afgelopen decennia, beter gezegd het ontbreken van beleid, heeft ervoor gezorgd dat te veel mensen geen uitzicht hebben op een betaalbare en kwalitatief goede woning. Het coalitieakkoord bevat een uitgebreide set aan voorstellen om de wooncrisis in Nederland te bestrijden. Het inzicht is doorgedrongen dat meer landelijke aansturing nodig is, omdat alleen gemeenten en de markt de problemen niet kunnen oplossen. Er is weer een minister voor Wonen aangesteld. De verhuurdersheffing wordt afgeschaft. Er wordt geïnvesteerd in de bouw van woningen en hierbij is oog voor sociale- en middenhuur en voor specifieke doelgroepen als starters, studenten, senioren en arbeidsmigranten.

Met name de arbeidsmigranten krijgen massaal niet de huurbescherming van het reguliere huurrecht die andere groepen wel hebben op de woningmarkt. We verwachten dan ook dat het nieuwe kabinet de huurovereenkomst volgens het huurrecht verplicht gaat stellen bij woonruimteverhuur aan arbeidsmigranten. Dit kan mede gestimuleerd worden door bij de uitzondering op het verbod tot inhouden en verrekenen op het wettelijk minimumloon, de reguliere huurovereenkomst als vereiste te stellen. Daarnaast dient de reguliere huurovereenkomst als verplichting te worden opgenomen in de regelgeving die het gemeenten mogelijk maakt een verhuurdersvergunning in te voeren.

Binnen het palet aan voornemens is het recht voor huurders om corporatiewoningen te kunnen kopen een opvallend slecht idee. Het kan niet de bedoeling zijn om betaalbare huurwoningen aan de woningvoorraad te onttrekken. De ervaring leert dat het recht op koop leidt tot versnelde afbraak van de sociale woningbouw. De FNV roept de Kamer dan ook op dit voorstel te schrappen en er verder op toe te zien dat er daadwerkelijk meer geld voor woningbouw beschikbaar komt. Het lijkt er nu op dat het geld voor de woningbouwimpuls en het volkshuisvestingsfonds wordt weggehaald bij de gemeenten.

Tot slot geldt ook voor wonen dat de ambities alleen kunnen worden waargemaakt als werknemers bij de Nationale Woon- en Bouwagenda worden betrokken en als de bouwsector meer verantwoordelijkheid gaat nemen voor de kwaliteit van de arbeid en het opleiden van mensen.

Vertrouwen

Het nieuwe kabinet zegt zich ervan bewust te zijn dat voor het ambitieuze programma voor de langere termijn breed maatschappelijk draagvlak en een herstel van vertrouwen nodig zijn. Daarbij moeten de politiek en de overheid in den brede ook in de spiegel kijken. Voor het herstel van vertrouwen in de uitvoering is een sterke overheid nodig met oog voor de menselijke maat, die bereikbaar en aanspreekbaar is. De uitvoeringsorganisaties moeten worden versterkt. Daarnaast is voor vertrouwen een politiek nodig die verschillen verkleint en overbrugt, in plaats van uitvergroet.

De afgelopen decennia is er beleid gevoerd dat de positie van werkenden heeft verzwakt, de verschillen heeft vergroot en onze collectieve voorzieningen heeft aangetast. Dat is niet alleen ten koste van mensen gegaan, maar heeft ook de sociale samenhang aangetast.

Er is dringend een ommekeer in beleid nodig!

De FNV leest dat besef wel in het coalitieakkoord, maar ziet nog onvoldoende maatregelen de Nederlandse samenleving echt eerlijker, rechtvaardiger en socialer maken. Er is meer nodig om het vertrouwen te herstellen!

Hoogachtend,

Tuur Elzinga
voorzitter FNV